

EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM

INFORMATIKAI KAR

PROGRAMOZÁSI NYELVEK ÉS FORDÍTÓPROGRAMOK

TANSZÉK

Táblázatkezelő szoftver implementálása Haskell nyelven

Supervisor:

Dr. Kaposi Ambrus

egyetemi docens

Author:

Széles Márk

programtervező informatikus BSc

Budapest, 2021

This page should be the original Thesis Topic Declaration.

Tartalomjegyzék

1	Bevezetés	3
2	Felhasználói dokumentáció	5
3	Fejlesztői dokumentáció	6
3.1	A fejlesztői dokumentáció felépítése	6
3.2	A szoftver felépítése	6
3.2.1	Felhasznált technológiák összefoglalása	6
3.2.2	A globális állapot	7
3.2.3	A GUI	9
3.2.4	Programkomponensek és modulszerkezet (nem teljes!!!!!!!) . .	10
3.3	A program komponenseinek részletes leírása	11
3.3.1	Spreadsheet.Types	11
3.3.2	Spreadsheet.Parser	14
3.3.3	Spreadsheet.Interface	16
3.3.4	Eval.CodeGeneration	18
3.3.5	Eval.EvalMain	19
3.3.6	Eval.Ghci	21
3.3.7	Persistence	22
3.3.8	App.RunApp	23
3.3.9	App.CreateEnv	23
3.3.10	App.Setup	24
3.3.11	App.Setup.Global	25
3.3.12	App.Setup.CommandLine	26
3.3.13	App.Setup.Editor	27
3.3.14	App.Setup.MenuBar	27

3.3.15 App.Setup.Table	28
4 Összegzés	29
A Szimulációs eredmények	30
Bibliography	32
List of Figures	33
List of Tables	34
List of Codes	35

fejezet 1

Bevezetés

Ha indokolni szeretnénk egy új táblázatkezelő szoftver elkészítésének létjogosultságát, két kérdésre kell választ adnunk:

1. Milyen funkciókat kell ellátnia egy táblázatkezelő szoftvernek?
2. Mi az, ami hiányzik a jelenleg elterjedt szoftverekből? (Pl. Microsoft Excel)

Az első kérdésre talán az a legegyszerűbb válasz, hogy egy táblázatkezelő lehetőséget ad adatok tárolására és a bevitt adataink alapján újabb adatok kiszámítására. Ez a valóságban számtalan alkalmazási lehetőséget jelent. Az Excel-lel például lehet színes, táblázatos formájú órarendet készíteni, egy gyakorlati csoport eredményeit számontartani, családi költségvetést vezetni, stb.

Egy táblázatkezelőben minden cella tartalma egy funkcionális program. Egy cellába írhatunk egy egyszerű kifejezést (adat), vagy egy összetettebb programot, ami korábbi adatok függvényében számít ki egy új adatot. A táblázatkezelő tehát nem más, mint egy könnyen használható interfész a háttérben meghúzódó funkcionális nyelvhez. Ennek a nyelvnek az intuitív használatát számos funkció segíti. Lehetővé válik az összetett program komponensekre bontása, és az egyes komponensek eredményeinek hatékony vizualizációja.

Ha tekintjük napjaink legnépszerűbb táblázatkezelő szoftverét, az Excel-t, azt láthatjuk, hogy a fent leírt feladatot kiválóan ellátja. Bővelkedik megjelenítéssel kapcsolatos opciókban, a felhasználói felület használata intuitív, az elérhető dokumentáció közérthető. Fő hiányosságát nem is ebben látom, hanem az általa használt programozási nyelvben. Az Excel-ben a szoftver saját programozási nyelvét használhatjuk, aminek bővítésére a VBA programnyelv használatával van lehetőség. (*refe-*

rencia?) Ez azonban nem a legkényelmesebb megoldás, nehézkes egy összetettebb számítási funkciót hozzáadni az eszköztárunkhoz.

Ezen probléma megoldására teszek kísérletet dolgozatomban. Egy olyan táblázatkezelő szoftvert készítettem el, aminek a celláiba – a táblázatkezelő funkciók megfelelő ellátása érdekében kissé kiegészített – Haskell nyelven lehet programokat írni. Így a felhasználó rendelkezésére áll egy általános célú programnyelv teljes eszköztára.

fejezet 2

Felhasználói dokumentáció

fejezet 3

Fejlesztői dokumentáció

3.1 A fejlesztői dokumentáció felépítése

A fejlesztői dokumentáció három nagy részből áll.

A 3.2 részben ismertetésre kerülnek a szoftver készítése során felhasznált technológiák, valamint nagy vonalakban a szoftver logikai felépítése. (Milyen programkomponensek vannak, milyen feladatokat látnak el, hogyan kapcsolódnak egymáshoz.)

A 3.3 rész tartalmazza az egyes komponensek részletesebb leírását. Minden komponens esetén ismertetésre kerül a más komponensek felé nyilvánosságra hozott interfész, valamint a komponensek működési elve, beleértve a használt típusok leírását és a fontosabb algoritmusok működési elvét. A rész sorrendileg úgy van felépítve, hogy először szerepelnek a vezérlő komponens (*App*) által használt komponensek leírásai, majd ezt követően a fő komponens. Így "lentől fölfelé" haladva először meg lehet érteni az egyes kisebb részek működését, majd azok segítségével az egész alkalmazás működését.

A 3.4 rész tartalmazza a tesztelési eljárás leírását és a tesztelés eredményeit.

3.2 A szoftver felépítése

3.2.1 Felhasznált technológiák összefoglalása

Az alkalmazás Haskell nyelven íródott. A grafikus megjelenítés *GTK+* alapú, a *gtk2hs* csomag által biztosított bindingokat használtam a grafikus felület kezelésé-

hez. Ez a csomag a *GTK+* osztályhierarchiáját Haskell típusosztályok hierarchiájaként adja vissza. Az egyes osztályok metódusainak a típusosztályok definíciójában szereplő függvények felelnek meg. A *GTK+* típusai foreign pointerok segítségével vannak megvalósítva, és *IO*-ban használhatók.

Az alkalmazás a *GTK+* logikájának megfelelően eseményvezérelt. A felhasználó akciói eseményeket váltanak ki, amelyek hatására handlerek futnak le. A handlerek minden esetben *IO* akciók, amelyek valamilyen módon módosítják a globális állapotot (lásd 3.2.1. Globális állapot). A szoftver fejlesztése során fontos volt, hogy minél kevesebb legyen az tisztátalan (impure), *IO*-n belül elvégzett számítás. Igyekeztem a program logikájának minél nagyobb részét egy tiszta, nem monadikus környezetben megvalósítani. Így a számítások helyessége könnyebben tesztelhető/verifikálható, a handlerek már keveset számolnak az *IO*-ban.

Az alkalmazás a parseolási feladatokhoz a *parsec* csomagot, a gráfok kezeléséhez az *fgl* csomagot, a ghci futtatásához pedig a *ghcid* csomagot használja. A modell adatainak könnyebb kezeléséhez a *microlens-platform* csomagot használtam, ami a jól ismert *lens* csomag egy kevesebb funkciót és kevesebb függőséget tartalmazó változata. A függőségek pontos listája elérhető a Felhasználói dokumentációban, illetve az egyes programkomponensek részletes leírásakor is említésre kerülnek a fontosabb felhasznált csomagok.

3.2.2 A globális állapot

Az alkalmazás fő felépítését egy az FP Complete blogján megjelent cikk (**IDE KÉNE EGY REFERENCIA**) inspirálta. Az alkalmazás a globális (olvasható) állapotot a *ReaderT* monád transzformer segítségével valósítja meg, az alkalmazás vezérlése így egy *ReaderT Env IO* környezetben történik, ahol *Env* a globális állapotot leíró adattípus. Fontos megjegyezni, hogy bár az *Env* típus komponensei az inicializálás után sosem módosulhatnak, a mögöttes állapot még változhat, hiszen a komponensek módosítható referenciák. Ez nagyon hasonló a Java nyelvben használható konstans referencia koncepciójához: a referencia nem változhat, de a referált adat igen.

A fentebb referált cikk által inspirálva a (GUI komponensein kívüli) globális állapot egy *StateT* transzformer helyett módosítható referenciákkal (*IORef* és *MVar*)

kezelgetik. Ugyanis hiába tiszta, ha globálisan használjuk a *StateT*-t, valójában – a programlogika szintjén – ugyanúgy egy globális, módosítható állapotot vezetünk be. Szintén egy szempont, hogy a *GTK+* alapú *GUI* miatt eleve szerepelnek módosítható referenciák (foreign pointer) a globális állapotban, így ez a probléma semmiképpen nem kerülhető el teljesen. Egy további érv a globális *StateT* ellen, hogy egy nagyobb monad stack szükségszerűen bonyolítja a programot. A *ReaderT IO* ellenben még kifejezetten könnyen kezelhető. A cikk konkurenciához köthető problémákat is említ a *StateT*-vel kapcsolatban. Ez a szoftver jelenlegi verziójában még nem olyan jelentős (lévén a mostani implementáció nagyon kis mértékben épít konkurenciára). Azonban a jövőre nézve mindenképpen előnyös, ha a szoftvert könnyen lehet a konkurens paradigma szerint bővíteni.

Ezen bevezető után tekintsük a globális állapot definícióját! Az alábbi típusdefiníció az *App.Types* modulban található:

```
1 data EvalConfig = EvalConfig { modules :: [String]
2                               , paths  :: [String]
3                               }
4   deriving (Eq, Generic)
5
6 data EvalControl = EvalControl { eGhci      :: MVar Ghci
7                                , eCommand  :: MVar String
8                                , eResult   :: MVar (Either String [
9                                           String])
10                               , eConfig   :: MVar EvalConfig
11                               } deriving Eq
12
13 data SaveStatus = Saved | Modified
14   deriving Eq
15
16 data File = File FilePath SaveStatus
17   deriving Eq
18
19 data Env = Env { evalControl  :: EvalControl
20                 , gui         :: Gui
21                 , state       :: IORef Spreadsheet
22                 , file        :: IORef (Maybe File)
```

```
22 } deriving Eq
```

Code 3.1: Az Env típus

Az *evalControl* mező tartalmazza a kifejezések ghci-ban való kiértékelés hez szükséges erőforrásokat. Az *eConfig* mező tartalmazza a GHCi-hoz tartozó konfigurációs beállításokat. (Betöltött modulok listája, és a modulok keresési útvonalainak listája.) Az *eGhci* mező tartalmazza a háttérben futó GHCi példányra való hivatkozást. Az *eCommand* és az *eResult* valósítják meg a kommunikációt a kiértékelést végző szál és az alkalmazás fő szála között. Az *eCommand*-nak a fő szál a termelője, és a kiértékelő szál a fogyasztója, az *eResult*-nak pedig fordítva.

A *gui* mező tartalmazza a GUI komponenseit. A pontos típusdefiníció a GUI leírásánál fog szerepelni.

A *state* mező egy módosítható referencia, ami a számolótáblát reprezentáló, *Spreadsheet* típusú adatot referálja. A file adattag tartalmazza az éppen a táblázatkezelőbe betöltött fájl fontosabb adatait, amennyiben be van töltve egy fájl. (Fájl neve, és állapota.)

Az *EvalConfig* típus példánya *Generic* és *Serialize* típusosztályoknak. Erre a perzisztenciához van szükség.

3.2.3 A GUI

Az alábbi kódrészlet a GUI definíciója az *App.Types* modulból:

```
1 data Menubar = Menubar { newButton :: Button
2                        , saveButton :: Button
3                        , loadButton :: Button
4                        , modulesButton :: Button
5                        , pathsButton :: Button
6                        } deriving Eq
7
8 data Gui = Gui { mainWindow :: Window
9                , logWindow  :: ScrolledWindow
10               , log        :: TextBuffer
11               , table      :: Table
12               , entryKeys  :: [(Entry, (Int, Int))]
13               , editor     :: Entry
14               , commandLine :: Entry
```

```
15         , menu           :: Menubar
16     } deriving Eq
```

Code 3.2: A Gui típus

A *Gui* típus tartalmazza a *Gui* azon komponenseit, amelyekre szükség van a handlerok hozzáadásához. A *mainWindow* komponens tartalmazza az alkalmazás főablakát.

A számolótábla megjelenítése egy *Table* segítségével történik. A cellákat a *Table*-ben elhelyezett *Entry*-k reprezentálják. Minden *Entry*-hez egy (Int, Int) kulcs is eltároltatik. Ez mutatja, hogy a tábla melyik pozíciójához tartozik az adott *Entry*. Ez egy objektumorientált nyelvben megoldható lenne egy leszármazott widgettel (amelynek van egy extra mezője), azonban a *gtk2hs* keretein belül ezt körülményes lett volna megoldani, így inkább ezt a megoldást választottam. Az *Entry*-kulcs párokat az *entryKeys* mező tartalmazza.

A grafikus felület alján található log egy *ScrolledWindow*-ban elhelyezkedő *TextView*. Magára a *TextView*-ra nincs szükség, csak az általa használt *TextBuffer*-re, ezért azt nem is tartalmazza a *Gui*. Az editor és a parancssor egy-egy *Entry*-vel vannak implementálva. A *menu* komponens tartalmazza felső menüsoron elérhető gombokat.

A GUI layout ennél alaposabb dokumentációja az *App.CreateEnv* modul leírásában érhető el.

3.2.4 Programkomponensek és modulszerkezet (nem teljes!!!!!!!!!!)

Az alábbiakban röviden összefoglalom a szoftver moduljainak fő feladatát:

- **Main** – főprogram
- **App** – az alkalmazás fő logikája, eseménykezelés
 - **App.CreateEnv** – a globális állapot inicializálása, GUI funkcionalitás nélkül
 - **App.RunApp** – a főprogram definiálása, a main loop terminálásakor végrehajtandó IO akciók megadása

- **App.Setup** – funkcionalitás hozzárendelése a GUI komponenseihez
 - * **App.Setup.CommandLine** – a parancssor eseményeinek kezelése
 - * **App.Setup.Editor** – a kódszerkesztő eseményeinek kezelése
 - * **App.Setup.Global** – több GUI komponens által is használt akciók
 - * **App.Setup.Menubar** – menüsor gombjaihoz tartozó események kezelése
 - * **App.Setup.Table** – a számolótáblát megjelenítő táblázat eseményeinek kezelése
- **App.Types** – a globális állapothoz tartozó típusdefiníciók
- **Eval** – kifejezések GHCi-ban történő kiértékelése
 - **Spreadsheet.CodeGeneration** – kódgenerálás a kiértékeléshez (ezen modul dokumentációjában szerepel a kiértékelési modell leírása is)
 - **Eval.EvalMain** – a tényleges kiértékelést végző szál főprogramja
 - **Eval.Ghci** – az App számára biztosított interfész a kiértékeléshez
- **Persistence** – az App számára biztosított interfész fájlok mentéséhez és betöltéséhez
- **Spreadsheet** – a számolótábla reprezentációja és műveletei
 - **Spreadsheet.Interface** – a számolótábla műveletei, amiket az App használhat
 - **Spreadsheet.Parser** – felhasználó által írt kód reprezentációjának előállítás
 - **Spreadsheet.Types** – a számolótábla és kapcsolódó kivételek típusdefiníciói

3.3 A program komponenseinek részletes leírása

3.3.1 Spreadsheet.Types

Az alkalmazás a Spreadsheet típussal reprezentálja a számolótábla állapotát. Alább látható a Spreadsheet.Types modulban szereplő definíció:

```
1 type CellID = Int
2
3 data Cell' = Str String | Number Double | EmptyCell
4     deriving (Eq, Show, Generic)
5
6 -- I need to come up with a better name lol
7 data ForPiece = Code String | Refs [CellID]
8     deriving (Eq, Show, Generic)
9
10 data FormulaError = FNoParse
11                  | FCycleRefError
12                  | FNoCache
13                  | FListTypeError
14                  | FMissingDepError
15                  | FGhciError
16                  | FTimeoutError
17     deriving (Eq, Show, Generic)
18
19 data Formula = Formula { _code :: String
20                        , _cache :: Either FormulaError Cell'
21                        , _value :: Maybe [ForPiece]
22                        }
23     deriving (Eq, Show, Generic)
24
25 data Cell = Val {_cellV :: Cell'} | For {_cellF :: Formula}
26     deriving (Eq, Show, Generic)
27
28 data Spreadsheet = SS { _sheet :: Gr Cell Int
29                       , _selected :: Maybe CellID
30                       , _logMessage :: Maybe String
31                       }
32     deriving(Eq, Show, Generic)
```

Code 3.3: A Spreadsheet típus

A Spreadsheet egy rekord típus, amelynek három mezője van. A *selected* mező jelenti az aktuálisan kijelölt cellát. Ez a mező kerülhetett volna a globális állapotba is, azonban a tervezés korai fázisában másképp döntöttem, és már nem feltétlenül éri meg refaktorálni a kódot. A *_logMessage* mező tartalmazza a legutóbbi művelet

kiértékeléséből származó szöveges (a GUI-ban a logra írandó) üzenetet.

A `_sheet` mező reprezentálja a tényleges számológépet. A számológép egy irányított gráf, aminek a csúcsai *Cell* típusú értékekkel vannak címkézve. Az élek egész számokkal vannak címkézve. (Lehetett volna `()`-tal is, azonban a használt gráfcsomag által biztosított legrövidebb utak implementációnak szüksége volt számszerű élcímkekre. Az implementációban minden él címkéje `1`.) A gráfban minden csúcs a számológép egy cellájának felel meg. Egy *A* csúcsból pontosan akkor megy él egy *B* csúcsba, ha a *B* csúcsban található cella kódja hivatkozik az *A* csúcsban található cellára.

Egy cella pontosan akkor szerepel a gráfban, ha nemüres vagy van olyan cella, amelyik hivatkozik rá. Így az üres és nemhivatkozott cellák tárolására nincs szükség.

A fent megadott gráfrepresentációnak két további előnye is van. Egyrészt könnyű körfigyelést implementálni, így elkerülve, hogy cellák körkörösén hivatkozzanak egymásra; másrészt ha módosul egy *A* cella tartalma, akkor pontosan az *A*-ból elérhető csúcsoknak megfelelő cellákat kell újra kiértékelni.

A gráfrepresentáció megvalósításához az *fgl* csomagot használtam. A műveletek a *DynGraph* típusosztály tetszőleges megvalósítására működnek. **EZ MÉG NEM IGAZ, DE MAJD ÁTÍROM** A *Spreadsheet* típus definíciójában a *PatriciaTree* alapú *Gr* típust használtam.

Egy cella tartalmát a *Cell* típus fejezi ki. Egy cella tartalma lehet érték (*Cell'*) vagy formula (*Formula*). Az érték jelenleg háromféle lehet: szám (*Double*), string vagy üres.

Ha egy cella formulát tartalmaz, az a háromelemű *Formula* rekorddal reprezentáltatik. A `_code` mező tartalmazza a felhasználó által megadott kódot. Ez egy kényelmi funkció, hogy a kód megjelenítéséhez ne kelljen visszakonvertálni a reprezentációból. A `_cache` mezőben szerepel, hogy mi a formula legutóbbi kiértékelésének eredménye (ha egyáltalán már ki lett értékelve). A cache értéke vagy egy érték (*Cell'*) vagy valamilyen hiba (*FormulaError*).

A `_value` jelenti a formula kódgeneráláshoz szükséges reprezentációját. Ez a reprezentáció *ForPiece*-ek (formuladarabok) listája. Egy formuladarab vagy egy kódrészlet (*String*) vagy cellaazonosítók listája. A `_value` mezőről részletesebben lesz szó a *Spreadsheet.Parser* és a *Spreadsheet.CodeGeneration* modulok leírásában.

A *Formula* típushoz tartozik egy invariáns állítás: a program futása során egy *Formula* mindig a következő oldalon leírt állapotok valamelyikében figyelhető meg.

Érdemes megjegyezni, hogy ez az invariáns típuszinten is garantálható lett volna (feladat az olvasó számára!). A jelenlegi megoldás a korai tervezési fázis eredménye, a későbbiekben már erőforrásigényes lett volna refaktorálni a kódot.

További megjegyzések a *Spreadsheet* típussal kapcsolatban:

- A *Spreadsheet.Types* modul alapértelmezett nevű lenseket is exportál a *Cell*, *Formula* és *Spreadsheet* típusokhoz.
- A *Spreadsheet.Types* modulban szereplő összes típus (a kivételek kivételével) példánya a *Generic* és *Serialize* típusosztályoknak (ez utóbbit a *cereal* csomag exportálja). Erre a perzisztencia implementációjához van szükség.

3.3.2 Spreadsheet.Parser

A modul feladata egy a felhasználó által egy cellához megadott kód (*String*) reprezentációjának (*Cell*) előállítása. A modul egy függvényt exportál. (*rep :: String -> Cell*)

Legyen a felhasználó által megadott kód *str*. A *rep* függvény az alábbi specifikáció szerint állítja elő a kód cellarepresentációját.

1. Ha $str = ""$, $rep\ str = Val\ EmptyCell$
2. Ha str illeszkedik a $(+|-|\varepsilon)DD^*(.D^+|\varepsilon)$ reguláris kifejezésre, ahol $D=(0|1|2|3|4|5|6|7|8|9)$, akkor $rep\ str = Val\ (Num\ n)$, ahol n a literál által ábrázolt lebegőpontos szám.
3. Ha a fenti esetek egyike sem áll fent, és str nem $(=C^*)$ alakú (ahol C az összes karakterek halmaza), akkor $rep\ str = Val\ (Str\ str)$
4. Ha B a betűk halmaza (a *Data.Char* modul *isLetter* függvényének igazsághalmaza), $C' = C \setminus \{\$ \}$ és $str (= ((\$BD^+ : BD^+\$)|(\$BD^+\$)|(C'^+))^+)$ alakú, akkor a kód formulaként parseolható. $rep\ str = Formula\ str\ (Left\ FNoCache)\ (Just\ ps)$, ahol ps definíciója alább szerepel.
5. Ha egyik fenti eset sem áll fent, akkor a parseolás sikertelen. Ekkor $rep\ str = Formula\ str\ (Left\ FNoParse)\ Nothing$

Minta			Jelentés
Formula	_ (Left FNoParse)	Nothing	parseolási hiba
Formula	_ (Left FCycleRefError)	Nothing	sikeres parseolás, azonban a formula körkörös referenciákat adott volna a táblához
Formula	_ (Left FNoCache)	(Just _)	sikeres parseolás, érvényes referenciák, de a formula még nem lett kiértékelve
Formula	_ (Left FListTypeError)	(Just _)	ALMA?
Formula	_ (Left FMissingDepError)	(Just _)	a formula nem értékelhető ki, mivel egy hivatkozott cella nem volt cache-elve.
Formula	_ (Left FGHCLError)	(Just _)	a formula egyéb okokból nem volt kiértékelhető (pl. típushiba, Haskell szintaxis-hiba)
Formula	_ (Left FTimeoutError)	(Just _)	időtúllépés miatt sikertelen kiértékelés, valószínűleg végtelen ciklus miatt
Formula	_ (Right cell')	(Just _)	sikeres kiértékelés, az eredmény cell'

táblázat 3.1: Egy *Formula* lehetséges állapotai

Ha *str* formulaként parseolható (fenti 4. eset), egy egyszerű szintaktikus elemzés segítségével kaphatjuk a reprezentációjának *_value* komponensét. A parser először elhagyja az = karaktert. Ezután sorban parseol substringeket a szó elejéről az alábbi módon:

1. Először megpróbálja cellahivatkozásként olvasni a soron következő részt: $((\S BD^* : BD^*\S)|(\S BD^+\S))$. Ha sikerült, a hivatkozást cellaazonosítók sorozatává konvertálja (lásd alább), és a kapott *rs* azonosítólistát *Refs rs* módon az eredménylista végére fűzi.
2. Ha a soron következő substring nem olvasható cellahivatkozásként, akkor a parser végigolvassa a lehető leghosszabb $s = C'^+$ substringet, és az eredménylistához egy *Code s*-t ír.

A cellahivatkozások feloldásához kihasználjuk, hogy a karakterek injektíven az egész számok halmazára képezhetők (az *Enum* típusosztály műveleteivel). A kis- és nagybetűket nem különböztetjük meg. Emellett definiálunk egy *Enum* példányt (Int, Int) párokra. **AZT IS LE KÉNE SZÉPEN ÍRNI...** Jelölje $fromEnum^C$ a karaktert Int-té kódoló függvényt, és $fromEnum^P$ az (Int, Int) párt Int-té kódoló függvényt. Jelölje $a, b :: Int$ esetén $[a..b]$ az $a \leq n \leq b$ n egész számok rendezett listáját! Ekkor a cellahivatkozások feloldása az alábbiak szerint történik:

1. Ha a hivatkozás $(\S BD^*\S)$ alakú, legyen *b* a betű, és *n* a számjegyek által reprezentált egész szám. Ekkor a kapott *rs* lista egyelemű. $rs = [fromEnum^P (fromEnum^C, n)]$
2. Ha a hivatkozás $(\S BD^* : BD^*\S)$ alakú, felbontható a : mentén két egyszerű hivatkozásra. Legyenek a betűk d_1 és d_2 , a számjegyek által reprezentált számok pedig rendre n_1 és n_2 ! Ekkor XD LOL

3.3.3 Spreadsheet.Interface

Ebben a modulban szerepelnek az *App* komponens számára elérhető, a *Spreadsheet* típushoz kapcsolódó függvények. Alább látható táblázatos formában a modul által exportált függvények feladata:

Függvény	Típus	Feladat
<code>emptySpreadSheet</code>	<code>Spreadsheet</code>	üres számolótábla (0 csúcsú gráf, nincs kijelölt cella, nincs log üzenet)
<code>getCellText</code>	<code>CellID -> Spreadsheet -> String</code>	egy cellában megjelenítendő szöveg lekérdezése
<code>getCellCode</code>	<code>getCellCode :: CellID -> Spreadsheet -> String</code>	egy adott cellába legutóbb beírt kód lekérdezése
<code>setCellState</code>	<code>CellID -> String -> Spreadsheet -> Spreadsheet</code>	a megadott cella állapotának módosítása egy a felhasználó által megadott <code>String</code> alapján
<code>cacheCell</code>	<code>CellID -> Either EvalError String -> Spreadsheet -> Spreadsheet</code>	kiértékelés eredményének cachelése
<code>getSelected</code>	<code>Spreadsheet -> Maybe CellID</code>	kijelölt cella azonosítója
<code>setSelected</code>	<code>CellID -> Spreadsheet -> Spreadsheet</code>	kijelölt cella azonosítójának beállítása
<code>getLogMessage</code>	<code>Spreadsheet -> String</code>	legutóbbi log üzenet lekérdezése

táblázat 3.2: A *Spreadsheet.Interface* által exportált függvények

setCellState

A *setCellState* függvény feladata, hogy a megadott cellaazonosítóhoz tartozó csúcsban lévő cella állapotát a felhasználó által megadott *String*-nek megfelelően módosítsa, valamint felülírja a *_logMessage* mező tartalmát a művelet sikerességétől függően.

Ehhez szükség van a megadott *String Cell* reprezentációjára, amit a *Spreadsheet.Parser* modul által exportált *rep* függvény számít ki. A kapott reprezentáció alapján az alább leírtaknak megfelelően viselkedik a függvény:

1. Ellenőrzi, hogy a cella állapotának megváltoztatásával keletkeznék-e körkörös referencia. Pontosán akkor keletkeznék, ha a megváltoztatandó *c* azonosítójú cellához tartozó csúcsba bemenő összes él kitörlésével keletkezett gráfban van olyan *n* azonosítójú csúcs, hogy *c* kódja hivatkozik *n*-re és a gráfban már van $c \rightarrow n$ út. (Ez utóbbi feltétel azt jelenti, hogy az *n* cella értéke függ *c* értékétől.) Ezt a feltételt az *isLegal* függvény ellenőrzi. Érdeemes megjegyezni, hogy ilyen hiba csak akkor fordulhat elő, ha a kapott reprezentációnk egy formula.
2. Amennyiben az *isLegal* eredménye *False*, a *c* csúcsban levő cella reprezentációja *For (Formula str' (Left FCycleRefError) Nothing)* lesz, ahol *str'* a paraméterként kapott *String*. A *_logMessage* mezőbe egy hibaüzenet kerül.
3. Amennyiben az *isLegal* függvény *True* eredményt ad, a gráfból kitöröltetik az összes *c*-be menő él, és új *c*-be menő élek kerülnek behúzásra a *c* kódja által referált celláknak megfelelő csúcsokból. (Ezeket a *references* függvény számolja a reprezentációból.) A *_logMessage* mező tartalma egy sikert jelző üzenet lesz.

ITT MÉG KÉNE ÍRNI TALÁN A FELHASZNÁLT SEGÉDFÜGGVÉNYEKRŐL?

cacheCell

3.3.4 Eval.CodeGeneration

A kiértékelési folyamat az alábbi szempontok alapján került megtervezésre:

1. Listán értelmezett függvények esetén legyen lehetőség könnyen kezelni az üres cellákat, alapértelmezett értékek megadásával.
2. Ha a kiértékelés során hiba történik, annak a hatása minimális legyen.

Az első szempont megvalósításához a kiértékelés során egy kiszámított vagy paraméterként kapott a típusú értéket egy *Maybe a* típusú érték reprezentálja. Az üres cellákat *Nothing* reprezentálja, az értékkel rendelkező cellákat pedig egy *Just* érték. Egy a kiértékelés során kiszámított cellaérték is mindig egy *Just*-ba csomagoltatik. Ennek megfelelően a típusú cellaértékek listájának futásidejű reprezentációja egy *[Maybe a]*. A Haskellben megszokott listafüggvények a felhasználói dokumentációban részletesen leírt \mathcal{C} operátor segítségével használhatók ezen a reprezentáción.

A második szempont megvalósításához a kódgenerálás során értékadások sorozata jön létre, és a kiértékelés során ezen értékadások egyesével hajtódnak végre. Így ha valamelyik cella kiértékelésének eredménye egy hiba, csak a tőle függő cellák értéke lesz hiba.

Ha sikeres a generálás, a *generateCode* függvény eredménye két (egy *Right* konstruktorba csomagolt) lista *([String],[(String, CellID)])*. Az első listába kerülnek az értékadások, amelyek az úgynevezett külső függőségekhez lettek generálva. A második lista tartalmazza az olyan értékadásokat, amelyek a megváltoztatott id-jű cellától függnak. A *Spreadsheet.Types* modulnál tárgyalt gráfrepresentáció segítségével az előbbi két fogalmat az alábbi módon tehetjük precízzé:

Legyen id a megváltoztatott cella id-je, és legyen $lab : CellID \rightarrow Cell$ a gráf csúcsaihoz a megfelelő cellát hozzárendelő függvény! Legyenek $For, Lab : Cell \rightarrow$ predikátumok, amelyek akkor adnak igazat, ha a paraméterük a megfelelő konstruktorral jött létre. Legyen b egy létező cellaazonosító! Ekkor:

$$\begin{aligned} b \text{ külső függőség} &\Leftrightarrow \exists c : (\exists (id \rightarrow c \text{ út}) \wedge \exists (b \rightarrow c \text{ út}) \wedge \neg (id \rightarrow b \text{ út})) \\ &\quad \vee ((b = id) \wedge Val(lab(b))) \\ b \text{ függ id-től} &\Leftrightarrow ((b \neq id) \wedge \exists (id \rightarrow b \text{ út})) \\ &\quad \vee ((b = id) \wedge For(lab(b))) \end{aligned}$$

3.3.5 Eval.EvalMain

A modul által exportált *evalMain* függvény biztosítja a kifejezések GHCi-ben való kiértékelését végző szál főprogramját. A szál az alábbiak szerint működik:

1. Várakozik, ameddig a globális állapot *evalControl* mezőjének *eCommand* változójába egy GHCi utasítást nem ír a fő szál.

2. Kiüríti a változót, és kiértékeli a kapott utasítást a GHCi-ben.
3. Ha egy megadott idő után nem ér véget a kiértékelés (jelenleg 1 másodperc), lekérdezi a GHCi folyamathoz tartozó PID-et, majd megkeresi annak a gyerekfolyamatát (*childPid*), és az *eResult* változóba *Left childPid*-et ír. Ezt a folyamatot aztán a fő szál fogja kilőni.
4. Amennyiben időben véget ér a kiértékelés, a GHCi által eredményül adott sorok *result* listáját *Right result* módon az *eResult* változóba írja.

A timeout utáni viselkedés bonyolultsága egy szerencsétlen helyzet eredménye. A magyarázathoz meg kell ismerni a *ghcid* csomag által biztosított GHCi interfészt. A *startGhci* függvény a dokumentáció alapján elindít egy GHCi háttérfolyamatot, amellyel innentől egy megadott szálról kell interaktálni (a megszakítást kivéve). A valóságban azonban azt tapasztaltam, hogy két folyamatot indít el, amelyek közül az egyik gyereke a másiknak.

Időtűllépés esetén meg kell állítani a háttérben futó számítást. Erre szolgálna az *interrupt* függvény, ami egy *SIGINT* jelzést küld a GHCi folyamatnak. A GHCi folyamat azonban bizonyos esetekben ezt kimaszkolja, ilyenkor a számítást nem lehetséges megszakítani. **IDE KÉNE LINK ERRŐL A DISKURZUSRÓL** A GHCi leállítására szolgáló *stopGhci* függvény pedig csak az egyik (a szülő) folyamatot terminálja a *startGhci* által indított két folyamatból. A másik folyamat pedig tovább folytatja a számítást. Az alkalmazás egy Haskell szálát tartalmazó verziójában ez kiéheztette az fő folyamatot.

Ezért van szükség arra, hogy a kiértékelés külön szálon fusson. Ugyanis időtűllépés esetén a fő szál, miután ütemezésre kerül, a kapott PID alapján a lehető legagresszívabban (*SIGKILL*) terminálja a második GHCi folyamatot. Ez a tapasztalat szerint az első folyamatnak is véget vet. Ezután új GHCi folyamat indítható.

A fenti megoldást a szükség szülte, és tapasztalatok alapján, gyakran próbálgatás útján állt össze. Nem ismert, hogy miért indít a *startGhci* két folyamatot. (Egy "rendes" GHCi folyamathoz például csak egy PID tartozik.) A megoldás az én számítógépemen, Ubuntu 20.04 LTS operációs rendszer mellett működött, de nincs rá garancia, hogy más Linux rendszer (vagy akár egy másik számítógép!) esetén működni fog. (A működés feltétele, hogy ütemezésre kerüljön a fő szál.) Ráadásul csak e miatt az interakció miatt kellett konkurenciát adni az alkalmazáshoz. Valódi haté-

Függvény	Típus
<code>execGhciCommand</code>	<code>String -> ReaderT EvalControl IO (Either EvalError String)</code>
<code>loadModules</code>	<code>ReaderT EvalControl IO ()</code>

táblázat 3.3: Az *Eval.Ghci* által exportált függvények

konyságot ezzel nem nyertünk, hiszen az egyik szál mindig blokkolt állapotban lesz. (Mivel mindkét szál a fogyasztóként hozzá tartozó *MVar*-ra várakozik, ha éppen a másik szál dolgozik.)

A gyerekfolyamat megtalálásához a program rendszerhívást hajt végre, a *pgrep* parancsot használja *-P* kapcsolóval.

3.3.6 Eval.Ghci

A modul fő feladata, hogy kiértékeljen egy GHCi parancsot, és az eredményt értelmezze. Emellett lehetőséget biztosít a modulok és keresési útvonalak újratöltésére a globális konfiguráció alapján (*EvalConfig*).

A kiértékelés folyamata a (nem exportált) *execG* függvényben van leírva, és az alábbi módon zajlik:

1. A paraméterként kapott parancs a *eCommand* változóba kerül.
2. Kiolvasásra kerül az eredmény az *eResult* változóból.
3. Ha az eredmény *Left pid*, a kapott PID-hez tartozó folyamat terminálásra kerül, és a kiértékelés eredménye *Left ETimeoutError*. Új GHCi folyamat indul, és a hivatkozása bekerül a globális állapot *evalConfig* mezőjének *eGhci* mezőjébe.
4. Ha az eredmény *Right result*, ez a kiértékelés eredménye. *result :: [String]* a GHCi által eredményül adott sorok listája.

Az exportált *execGhciCommand* függvény ezt a viselkedést egészíti ki egy extra ellenőrzéssel.

1. Ha az *execG* eredménye *Left ETimeoutError*, akkor ez az eredmény.
2. Ha az *execG* eredménye *Right results*:
 - Ha *results* üres, az eredmény *Right ""*

- Ha *results* egyelemű, az eredmény *Right (head (results))*
- Ha *results* több elemű, akkor a GHCi több sornyi eredményt adott vissza.
Ezt a függvény hibának tekinti, és az eredmény *Left (EGhciError results)*

A *loadModules* akció beállítja a globális állapot *evalControl* mezőjének *eConfig* mezője alapján az elérési utakat, majd betölti a megadott modulokat. A korábban betöltött modulokat először kitölti (*:m*). Ilyenkor a felhasználó által közvetlenül a GHCi-ba megadott definíciók is elvesznek. Az akció betölti az *Empty* modult is, ami szükséges ahhoz, hogy működjék az \mathbb{C} minta, amit a cellablokkok kezeléséhez biztosít a program.

3.3.7 Persistence

A modul feladata, hogy fájlokat mentsen és betöltsön. Egy adatot akkor lehet elmenteni, ha az adat típusa példánya a *Serialize* típusosztálynak. Ezt a típusosztályt a *cereal* csomag biztosítja. Egy *Serialize* példány minden eleme bytearray-gé szerializálható. A program a számolótáblák és a konfigurációs fájlok perzisztálásához is bytearray formátumot használ.

Jelenleg a program egy konfigurációs fájlt használ, ennek nevét a *moduleConfigFile* konstans definiálja. Az alkalmazás bezárásakor ebbe a fájlba kerül mentésre a globális állapot *evalControl* mezőjének *eConfig* mezője.

saveSheet :: Serialize a => String -> a -> IO ()

Ez a függvény elment egy szerializálható adatot a megadott fájlnevével. Létező fájl esetén felülírás történik.

loadSheet :: Serialize a => String -> IO (Either String a)

Betölti a paraméterként kapott fájlból az adatot. Ha nem létezik a fájl, az eredmény egy hibaüzenet, ami jelzi, hogy a paraméterként kapott fájl nem létezik.

saveModuleConfig :: EvalConfig -> IO ()

A *saveSheet* speciális esete. A kapott paramétert a *moduleConfigFile* konstans által megadott fájlba menti.

loadModuleConfig :: IO EvalConfig

Betölti a modulkonfigurációs fájl tartalmát. Ha a fájl nem létezik, az IO akció üres konfigurációt eredményez: (*EvalConfig [] []*).

3.3.8 App.RunApp

Ez a modul definiálja a főprogramot (*appMain :: IO ()*), amellyel egyenlő a *Main*-ben definiált *main* függvény. Az *appMain* két akcióból áll. Először inicializálja a globális állapotot (*App.CreateEnv.createEnv*), majd végrehajtja a *runApp :: ReaderT Env IO ()* akciót, a globális állapotot az inicializált környezetre állítva. A *createEnv* akció elindítja a háttérben futó kiértékelő szálát is. (*Eval.EvalMain.evalMain*).

A *runApp* akció a következőképpen határozza meg a program működését:

1. Hozzárendeli a GUI elemeihez a handlereket (*App.Setup.setupGui*)
2. Betölti a betöltendő keresési útvonalakat és modulokat a GHCi-be (*Eval.Ghci.loadModules*).
3. Beállítja, hogy az alkalmazás bezárásakor álljon le a GHCi és a modulok konfigurációja kerüljön mentésre.
4. Megjeleníti a GUI-t és elindítja a main loopot.

3.3.9 App.CreateEnv

Ez a modul exportálja az *App.RunApp*-ban használt *createEnv :: IO Env* akciót.

A *createEvalControl :: IO EvalControl* segédakció hozza létre az *evalControl* mező tartalmát. Az *eGhci* mezőhöz elindít egy GHCi-t. A GHCi alapértelmezett munkakönyvtára az alkalmazás futtatásának helye. Az *eCommand* és *eResult* mezőkhöz létrehoz egy-egy üres *MVar*-t. Az *eConfig* mező tartalmát beolvassa a konfigurációs fájlból (*Persistence.loadModuleConfig*).

A *state* mező az üres számolótáblával kerül inicializálásra (*Spreadsheet.Interface.emptySpreadSheet*). A *file* mező *Nothing*-gal kerül inicializálásra, mivel kezdetben nincs betöltve fájl az alkalmazásba

A *createGui :: IO Gui* segédakció építi fel a GUI-t. Az alkalmazás grafikus felületét egy *Window* tartalmazza (*mainWindow*). Ennek az ablaknak a gyereke egy

VBox, amely a további widgeteket tartalmazza. Ezek rendre a menüsor (egy *HBox*, ami *Button*-öket tartalmaz), az egysoros kódszerkesztő (*Entry*), a cellákat tartalmazó táblázat (*Table*), a logot megjelenítő *ScrolledWindow* és a parancssornak megfelelő *Entry*.

A *Table* létrehozásakor jönnek létre a cellák megjelenítésére szolgáló *Entry*-k, melyek a pozíciójukat leíró kulccsal együtt kerülnek mentésre.

A menüsor gombjaihoz itt kerülnek hozzárendelésre a billentyűkombinációk.

Az akció `"*new file"`-ra állítja a fő ablak címét, mivel az alkalmazás elindításakor nincs betöltött fájl.

3.3.10 App.Setup

Ez a modul exportálja a *setupGui* akciót, amelynek feladata, hogy a GUI-hoz eseménykezelőket rendeljen. Ezek az eseménykezelők definiálják az alkalmazás lényegi működését. A *setupGui* akció rendre végrehajtja a *setupEditor*, *setupCommandLine*, *setupMenubar* és *setupTable* akciókat, amelyek definiálják az egyes GUI komponensek működését. Ezek az akciók a megfelelő nevű *App.Setup.** almodulban vannak definiálva.

Az eseménykezelők megadásához egy *IO ()* akcióra vagy egy *Event-> IO ()* függvényre van szükség. Ez azért hátrányos, mert nem lehetséges az eseménykezelőket közvetlenül a *ReaderT* kontextusban definiálni. Ezért az eseménykezelők megadására az alábbi minta használatos:

```
1 setupSomeWidget :: ReaderT Env IO ()
2 setupSomeWidget = do
3   widget <- ...
4   env <- ask
5   ...
6   void $ lift $ onSomeEvent widget $ runReaderT handlerAction env
7
8 handlerAction :: ReaderT Env IO ()
```

Code 3.4: Az eseménykezelők hozzárendelése

Tehát a eseménykezelőt hozzárendelő függvény lekérdezi a globális állapotot, és a handler nem más, mint egy *ReaderT IO* akció futtatása a globális állapottal. Így viszonylag kényelmesen használható a globális állapot a handlerok megírásakor.

A fent leírt minta akkor is alkalmazható, ha van egy extra *Event* paraméter (pl. *onFocusOut*). Ilyenkor a *handlerAction*-nek paraméterként adható az *Event*.

3.3.11 App.Setup.Global

Ez a modul olyan akciókat definiál, melyeket az *App.Setup* további almoduljai felhasználhatnak. Az alább leírtak mellett a modul exportál néhány, a globális állapot egyes komponenseinek lekérdezését kényelmesebbé tevő akciót is.

setTitle :: String -> ReaderT Env IO ()

A fő ablak címét a megadott *String*-re állítja.

logAppendText :: String -> ReaderT Env IO ()

A paraméterként kapott *String*-et új sorként hozzáadja a log aljához, majd legörget a logot tartalmazó *ScrolledWindow*-ban. A legörgetés többsoros üzenet esetén csak az első sorig görget le. Ez egy ismert hiba, amit egyelőre nem sikerült javítani. Jelenleg nincs számontartva a log mérete, és nincs is maximális mérete. Ennek értelmében a logüzeneteket tartalmazó buffer mérete tetszőlegesen nagy lehet. **EZT FULL KI KÉNE JAVÍTANI AM XC**

updateView :: ReaderT Env IO ()

A globális állapot *state* mezője alapján frissíti a cellákban megjelenő szöveget. Ehhez felhasználja a *Spreadsheet.Interface.getCellText* függvényt.

evalAndSet :: CellID -> ReaderT Env IO

Kiértékeli a megadott azonosítójú cellához generált kódrészleteket, majd a kiértékelés eredményét cacheli a számolótáblába. A betöltött fájl állapotát *Modified*-ra módosítja.

A kiértékeléshez először kódot generál a kapott azonosítóhoz (*Spreadsheet.CodeGeneration.generateCode*). Kódgenerálási hiba esetén logolja a hibát jelző üzenetet.

Ha sikeres volt a kódgenerálás, akkor a kapott sorrendben kiértékeli az utasításokat a GHCi-ben. Ehhez először törli a korábbi GHCi bindingokat az *Eval.Ghci.loadModules* akcióval. Erre azért van szükség, hogy ha egy cellához rendelt változót nem sikerült kiszámítani (pl. típushiba miatt), akkor a leszármazott cellához ne legyen felhasználható egy korábbi kiértékeléskor kiszámított, elavult érték. Ezután kiértékeli a külső dependenciákat, azaz azon cellákat, amelyek nem függenek a megváltoztatott cellától, de függőségei valamely a megváltoztatott cellától függő cellának. (Ez a kódgenerálás által adott első lista.)

Ezután következik a második lista utasításainak kiértékelése. Minden utasítás esetén először kiértékeli az "értékadást". Ha az eredmény hiba, a kiértékelés eredménye hiba. Ha az eredmény nem hiba, akkor lekérdezi a kiértékelt változót. A kódgenerálás garanciát ad arra, hogy egy cella mindig a függőségei után kerül kiértékelésre.

Az összegyűjtött eredmények ezután cacheltetnek (*Spreadsheet.Interface.cacheCell*). A betöltött fájl állapota *Modified* lesz.

updateView :: ReaderT Env IO

A számolótábla állapota alapján frissíti a cellákban megjelenített szöveget. Ehhez felhasználja a *Spreadsheet.Interface.getCellText* függvényt. A cellatartalmak lekérdezése a GUI *entryKeys* komponensében tárolt kulcsok alapján történik.

3.3.12 App.Setup.CommandLine

A modul a parancssor (*Entry*) *onEntryActivate* eseményéhez (enter billentyű leütése) rendel eseménykezelőt. Az esemény hatására bekövetkező viselkedés a következő:

1. A parancssorban lévő szöveg parancsként parseoltatik.
2. Ha GHCi parancsként értelmezhető (a parseolás eredménye *ClGhci cmd*), akkor végrehajtatik a GHCi parancs, és az eredmény logolásra kerül.
3. Ismeretlen parancs esetén logolásra kerül a hiba.
4. A parancsorból eltűnik a szöveg.

3.3.13 App.Setup.Editor

A modul a kódszerkesztő (*Entry*) *onFocusOut* (fókusz elvesztése), *onFocusIn* (fókusz megszerzése) és *onEntryActivate* eseményeihez rendel eseménykezelőt.

A fókusz elvesztésekor és az enter leütésekor az alábbi viselkedés következik be:

1. Amennyiben nem volt kiválasztva cella a táblában, nem történik semmi.
2. Amennyiben volt kiválasztott cella, a cella állapota módosításra kerül a bevitt szöveg alapján (*Spreadsheet.Interface.setCellState*). Ha ezzel megváltozott a cella állapota, végrehajtódik egy kiértékelés, aminek a gyökere a megváltoztatott cella. (*App.Setup.Global.evalAndSet*).
3. Frissül a táblanézet (*App.Setup.Global.updateView*)

A fókusz megszerzésekor amennyiben volt kijelölt cella, úgy annak a legutóbb megadott kódja jelenik meg a szerkesztőben.

3.3.14 App.Setup.Menubar

A modul eseménykezelőket rendel a menüsor gombjainak (*Button*) *onClicked* eseményéhez.

runAreYouSureDialog :: IO Bool

Ez a segédakció egy felugró ablak segítségével visszaad egy igen-nem választ ("biztos-e ebben" dialógus). Több handler is használja, amikor fennálna a lehetőség, hogy a végrehajtandó akció végrehajtása során elvesznének nem mentett információk.

getFileChooserDialog :: FileChooserAction -> IO FileChooserDialog

Ez a segédakció hozza létre a mentéshez és betöltéshez szükséges dialógusokat. A kapott paramétertől függ, hogy mentéshez vagy betöltéshez szükséges dialógus jön létre.

newAction :: ReaderT Env IO () – USERBE MEGY

A "New" gomb megnyomásakor az alábbiak történnek:

1. Felugrik a "biztos-e ebben" dialógus.

2. Nemleges válasz esetén nem történik semmi.
3. Igenlő válasz esetén a globális állapot *state* mezőjébe egy üres számolótábla kerül. A *file* mező értéke *Nothing* lesz. Az ablak címe "*new file" lesz.
4. Frissül a nézet

loadAction :: ReaderT Env IO () – USERBE MEGY

A "Load" gomb megnyomásakor az alábbiak történnek:

1. Megjelenik a betöltéshez szolgáló fájlválasztó dialógus.
2. Amennyiben a felhasználó a "Load" gombra kattintott, és megadott egy fájlnevet.

3.3.15 App.Setup.Table

A modul eseménykezelőket rendel a cellák megjelenítésére szolgáló *Entry*-k *onFocusIn* és *onFocusOut* eseményeihez.

fejezet 4

Összegzés

?appendixname? A

Szimulációs eredmények

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Pellentesque facilisis in nibh auctor molestie. Donec porta tortor mauris. Cras in lacus in purus ultricies blandit. Proin dolor erat, pulvinar posuere orci ac, eleifend ultrices libero. Donec elementum et elit a ullamcorper. Nunc tincidunt, lorem et consectetur tincidunt, ante sapien scelerisque neque, eu bibendum felis augue non est. Maecenas nibh arcu, ultrices et libero id, egestas tempus mauris. Etiam iaculis dui nec augue venenatis, fermentum posuere justo congue. Nullam sit amet porttitor sem, at porttitor augue. Proin bibendum justo at ornare efficitur. Donec tempor turpis ligula, vitae viverra felis finibus eu. Curabitur sed libero ac urna condimentum gravida. Donec tincidunt neque sit amet neque luctus auctor vel eget tortor. Integer dignissim, urna ut lobortis volutpat, justo nunc convallis diam, sit amet vulputate erat eros eu velit. Mauris porttitor dictum ante, commodo facilisis ex suscipit sed.

Sed egestas dapibus nisl, vitae fringilla justo. Donec eget condimentum lectus, molestie mattis nunc. Nulla ac faucibus dui. Nullam a congue erat. Ut accumsan sed sapien quis porttitor. Ut pellentesque, est ac posuere pulvinar, tortor mauris fermentum nulla, sit amet fringilla sapien sapien quis velit. Integer accumsan placerat lorem, eu aliquam urna consectetur eget. In ligula orci, dignissim sed consequat ac, porta at metus. Phasellus ipsum tellus, molestie ut lacus tempus, rutrum convallis elit. Suspendisse arcu orci, luctus vitae ultricies quis, bibendum sed elit. Vivamus at sem maximus leo placerat gravida semper vel mi. Etiam hendrerit sed massa ut lacinia. Morbi varius libero odio, sit amet auctor nunc interdum sit amet.

Aenean non mauris accumsan, rutrum nisi non, porttitor enim. Maecenas vel

tortor ex. Proin vulputate tellus luctus egestas fermentum. In nec lobortis risus, sit amet tincidunt purus. Nam id turpis venenatis, vehicula nisl sed, ultricies nibh. Suspendisse in libero nec nisi tempor vestibulum. Integer eu dui congue enim venenatis lobortis. Donec sed elementum nunc. Nulla facilisi. Maecenas cursus id lorem et finibus. Sed fermentum molestie erat, nec tempor lorem facilisis cursus. In vel nulla id orci fringilla facilisis. Cras non bibendum odio, ac vestibulum ex. Donec turpis urna, tincidunt ut mi eu, finibus facilisis lorem. Praesent posuere nisl nec dui accumsan, sed interdum odio malesuada.

Bibliography

- [1] O. J. Dahl, E. W. Dijkstra és C. A. R. Hoare, szerk. *Structured Programming*. London, UK, UK: Academic Press Ltd., 1972. ISBN: 0-12-200550-3.
- [2] Thomas H. Cormen és tsai. *Introduction to Algorithms, Third Edition*. 3rd. The MIT Press, 2009. ISBN: 0262033844, 9780262033848.
- [3] Glenn E. Krasner és Stephen T. Pope. “A Cookbook for Using the Model-View-Controller User Interface Paradigm in Smalltalk-80”. *J. Object Oriented Program.* 1.3 (1988. aug.), old. 26–49. ISSN: 0896-8438. URL: <http://dl.acm.org/citation.cfm?id=50757.50759>.
- [4] E. Dijkstra. “Classics in Software Engineering”. Szerk. Edward Nash Yourdon. Upper Saddle River, NJ, USA: Yourdon Press, 1979. Fej. Go to Statement Considered Harmful, old. 27–33. ISBN: 0-917072-14-6. URL: <http://dl.acm.org/citation.cfm?id=1241515.1241518>.

?listfigurename?

?listtablename?

3.1	Egy <i>Formula</i> lehetséges állapotai	15
3.2	A <i>Spreadsheet.Interface</i> által exportált függvények	17
3.3	Az <i>Eval.Ghci</i> által exportált függvények	21

List of Codes

3.1	Az Env típus	8
3.2	A Gui típus	9
3.3	A Spreadsheet típus	12
3.4	Az eseménykezelők hozzárendelése	24